

MAJOR NÁNDOR:

Mire hármát fordul a hold

— Részlet egy hosszabb elbeszélésből —

A háború után egy nehéz nyáron történt.

Augusztus eleje felé járt. Meleg volt, hogy a tehenek délben szét-szaladtak a csordából. Nem bírtak a napon állni. Megfőtt az eszük. A kukorica levele fonnyadt, összeperdült. A pókok, bogarak gyorsan iszkoltak bele. Kell is. Kinn lepörkölődik a lábuk, olyan idő járja.

Mégis, egy fiatal legény nyugodtan ugarol. Kidülledt a szeme, véres lett, s tüzes karikák ugráltak előtte. Szakadt róla a verejték, de csak taposott a barázdában. A lovak alig-alig vonszolták magukat. Botladoztak. Lógatták a fejüket.

A délibáb fodros, hullámozó vizet játszott eléjük. A legény nyelt egy nagyot.

Aztán köpni akart, de nem bírt. Nem volt nyála. Mikor a dülő-végre érkezett, kidobta az ekét a földből.

— Na, elég volt...

Aztán a napra nézett. Fönt volt nagyon, két óra lehet. Szép idő. Csöppnyi felhő sincs.

A legény levetette az istrángokat a kiséfáról, aztán vezette a lovakat. Nem szabad rájuk ülni, az most vétek lenne. Elég szegényeknek a maguk bajuk. A meleg. Hisz egy csurom-vizek. Mintha úsztatott volna velük, éppen olyanok.

Miska megtörölte az orrát. Ejnye, úgy izzad az ember, hogy még az orra hegye is vizes tőle, s jó hogy le nem csöppen! Még csak az kellene.

Átment egy kis cement-hídon. Egy árkot ível át. A hídon négyet-ötöt koppant a lovak patája, aztán megintcsak símán suhogott a léptük. Legelön haladtak át. Szép kövér legelön.

Közeledik a tanya.

Ugyan ki lakik ottan? Enged-e itatni? Talán csak nem olyan istentelen, hogy továbbküldi az embert. Az kellene csak. Eh, beenged, miért ne engedne? Más baj ne legyen. A kutyák meg ne rohanják őket, mert megijedhetnek a lovak. A szerszámot szétléphetik, akkor meglesz a napi haszon.

De nédd a! Csinos egy kis szállás. Szép fehérre van meszelve. Itt rendszerető a háziasszony. Fialat lehet, mert ilyen szépen csak fiatal-asszony meszelhet! Vagy lány, az is lehet.

Szép hús van a tanya körül, mindenféle fák nyujtózkoznak. Ez igen. Szél ellen is véd meg nap ellen is. A baromfinak is nagyon kell. Szép, szép. Az udvar meg fel van seperve.

Itt rend van.

A legény a kapuhoz ért, megállította a lovakat, jómaga rátámaszkodott a léckerítésre. A kutyák csak nem jöttek elő. Tán nincsenek. Az nagy hiba, az ittlakók hibája.

Akkor a legény bekiáltott:

— Halló, gazda, megesz-e a kutya? ... Halló ...

A kutya tényleg elöugrott. Nagy darab állat, komondor. Házörzö. Nekiugrott a kerítésnek, meg lepattant. Még jó, hogy át nem ugrott. Nem bírt, így hát odabentről rendkívül marta a lécet s a kapu alatt egy picikét kidugta az orrát. Amennyire bírta. A legény incselkedett a kutyával, a bocskorával orron dörgölte. A mutatóujját bedugta a lécz közé s mikor a kutya odakapott, frissen elrántotta onnét. Táncoltatta a kutyát. Tanította a rendre, fárasztotta. Mikor már jócskán légatta a nyelvét, elege volt, s a legényt is ismét megrohanta a szomj, felnézett s dűnynyögött.

— Nohát, hun a gazda? ...

Ahogy fürkészte az udvart, a tornácfolyosón az árnyékban megpillantott egy lányt. Tizenhatév formájú, fehér-pirós arcú lányt. Olyan volt, akár a többi parasztlány, csak a szebbjei közül. Szőke, fonott hosszú haja kilógott világos fejkendője alól s a mellét simogatta. Meztlába formásan állt. A szeme, az valami, nyugtalanul rebtent szét, kicsit ijedősen. Kezét a kötényébe törölgette. De le nem mozdult a gangról.

A legény tetőtől talpig végignézte a lányt, aztán, hogy más nem jött elő, odaszólt:

— Be lehet ide menni?

Erre már közelebb jött a lány. Ráripakodott a kutyára, dobantott egyet a lábával. Az eb elhallgatott. Sompolygott egy kicsit.

— Jónapot.

A fekete legény köszöntötte a lányt, aki kissé zavarba jött s nézett jobbra-balra azzal az ijedős nyúl-szemével. Annyira vitte ezt, hogy a legény már azt se tudta, mit is mondjon most, — s jómaga is zavarba jött.

— Lehetne-e itt itatni?

Hogy az csak bölintett s állt tovább, a legény meg sehogysem boldogult a lovakkal is meg a kapukinyitással is, egyszerre feltört belőle a keserűség.

— De ugyan segítsen már, hisz megsülök ezen a nagy melegen. Nyissa mán ki a kaput.

A lány — ki tudja mi okból — elpirult, fel sem mert nézni, csak a kapuhoz ugrott s nyitotta. Egyszer csak sántítani kezdett. Bicegett. Miska, ahogy bevezette a lovakat az udvarba, hátrasandított. A lány valamit kapargatott a talpán. Épp úgy, mint mikor tuskét szed ki az ember. Szóval a lány belehágott. Miska elmosolyodott. Ó, hogy valaki így zavarba jöjjön! Szegényke, hát most miatta tuskébe lépett.

Egy szót se szólt a lány. A legénynek meg tetszett, hogy csak úgy szóltanul, asszonyiasan segít neki.

Mikor a lovak jól teleszívták magukat vízzel, akkor megint a lányhoz fordult.

— Osztán ... ugye, én meg is ebédelhetnék itt a hűsön ... — aztán gyorsan hozzátette — merre vannak apadék? He?

A lány szoknyája mögé egy négyéves, maszatos gyerek bújt. Aztán, hogy látta, senki sem törődik vele, szép lassan előmászott s az orrát piszkálta. A lány a kicsi kezére csapott, amit az egykettőre a háta megé rejtett. Mondott valamit a gyerekeknek, akkor megfordult és a konyha felé ment. Menés közben mondta, szép halkan:

— Tüllem maradhat...

Ezzel elintézte az ügyet s eltűnt a konyhaajtóban. De a legényt meg mellbevágta ez a kurta-furcaság s bántotta, hogy ez a vadóc lány csak úgy elintézi őt, hogy: tüllem maradhat. No, ő marad is!

Így a Miska letelepedett a gang szélére, előszedte az elemózsiát. Bicskát vett elő a zsebből, ölébe tette a kosztot és falatozott.

Pfuj, micsoda meleg idő van!

Errefelé, a földeken nem is lehet embert látni. Á, nem is ugarolunk többet! Nem ám! Olyan ez a föld, mint a kő. Száraz, kemény. Most csak pihenjenek a lovak. Jó helyen vannak a ház megett, a nádas szélében. A nyárfa alatt. Ott szép hűs van és legelhetnek is.

Most jó ott, a nyárfa alatt.

Ez a lány meg ebben a melegben is szélesszoknyában szaladgál. Van rajt vagy kettő is. A ruszinok viselnek ilyen szoknyát, biztosan ruszin a lány. Pedig hibátlanul beszél magyarul. Hogy meg nem föl a sok szoknyában!

Igaz ami igaz, szép kék a szeme.

Ahogy befejezte a falatozást, beszólt a lánynak. Közben nyelt még egyet-egyet, az utolsó falatokat.

— Mondok, jó a kútvíz inni?

A lány egy nagy, fogós poharat hozott magával. Egyenes a kúthoz ment, megmerítette a vízben. A legénynek nyújtotta. Az elvette, s mindjárt a hűsbe állt. Közben jól megnézte a lányt. Szenttelenül. Tényleg kék a szeme. Jól áll neki.

— Akarom mondani, a nevedet sem tudom...

— Anicskának hívnak.

S most se nézett a legényre, hanem az ég tudja, hová.

— Ki a te apád, Anicska?

— A Bacsai Joákim.

— A szekretár?

— Az.

— A helyi népbizottságnál?

— Ott.

Most aztán a legényen volt a sor, hogy jócskán meglepődjön. Szóval a szekretár lánya, a titkáré. Szóval az itt lakik. Meg kell hagyni, szép lánya van. Hogy-hogy sosem lehetett a faluban látni? De tán jó lesz innét minél előbb odébbállni. Hátha már jön is a szekretár s ittkapja az embert. Az kellene csak!

Ekkor önkénytelenül is felkelt és mindjárt meg is indult a lovakért. Eloldotta a kötőféket, fogta a gyeplőt és egy ostorpattintással megindult.

El innét minél előbb.

Megkerülte a házat, s máris a legelőn volt. Iparkodott s most azal sem igen törődött, hogy nagyon meleg van. Mert ha a ruszin őt ittkapja, a lánya meg egyedül van idehaza, akkor nem lehet tudni, mi történhet. És még a lovak is itt vannak, nem lehet csak úgy olajra lépni és eltűnni pillanatok alatt. A lovakat nem nyeli el a föld!

Már a nagyon poros kocsiúton kocogtak a lovak, őt meg a kocsni rázogatta, mikor eszébe jutott: a lánynak még az se mondta, hogy no, te szerencsétlen, istenveled. Úgy otthagya, mint szentpál az oláhokat. Eltűnt, mint lehellet a ködben. Azt már mégsem kellett volna. Mert mégis csak, szép lány az az Anicska. Olyan, akár ez a Körösztyös Piros, aki ihol megy fönt a járdán s már mosolyog is. Miska bólított neki egy nagyot, aztán meg nézelődött a faluban szerteszéjjel. Mert már ott járt.

Lassan-lassan haza is érkezett.

A húga, Irén, a gangon állt és éppen a ruháját söpörte végig kezével. Készült a varrodába. Lám, a hőség miatt azok is csak most kezdik a munkát. Úgy is kell!

Irén, ahogy meglátta a szinte nekiveresedett, csuromvíz Miskát, ki nem állta, hogy a testvérek csipkelődésével oda ne szöljön:

— Olyan vörös vagy mint egy pulyka!

Aztán gyorsan elviharzott az udvarról.

A lovakkal bajlódott Miska és már igen szitkozódott, hogy idehaza mindenki kényelmes, hogy a másikkal mitsem törődnek. Hogy a másik akár az udvaron sülheth. Kínlódjon ahogy tud, az udvarra ki sem szagolnak. Csak bolonduljon meg az ember!

Mérgében orroncsapta a szürkét, mert az is olyan legyes!

Ekkor jött elő idős Faragó Mihály. Bizony, idős. Ötven éves, de jóval többnek néz ki. A háború tönkretette. Katonáskodás, bombázások, szökés, fogság... A gyerekek meg úgyis késeiek. Olyankor születtek, amikor már senki sem igen számított rájuk. Mondták is a népek, hogy:

— Úgy láccik, a Faragó Mihályék mégis meggondolták...

Ezt enyhe gúnynak is szánták, mert idős Faragó Mihály arról volt közismert, hogy mindent nagyon fontolóra vett. Csendesesen, magábevonnult, fontoskodó ember, akinek az életében tán még egyetlen meggondolatlan tette sem volt.

Ilyen idősebb Faragó Mihály.

Most pruszluk van rajta, tiszta ing. Látszik, hogy valahová készül. Még a járása is, mozdulata is olyan hivatalos. Mint aki hivatalos ügyre készül.

— Megsültél, ugye, gyerek? — és végigvizsgálta fiát.

A gyerek dörmögéssel válaszolt s vezette a lovakat az istállóba. Bekötötte s közben kihallatszott, hogy dörmög. Hogy valami nem tetszik neki.

— Még be se bírtak aljazni?!

Ez az apjának szólt, aki most megállt az istálló ajtajánál. Nézte, mit kezd a gyerek. Mit tesz.

— Nem aljztunk, nem hát, mert csak most számítottam, de most meg nem bírok, majd te elsímitod.

— Maguk sosem bírnak.

Idősebb Faragó Mihály látta, a gyerek nagyon levan a hőség miatt, nem hiába panaszkodik. Igaza is van a gyerekeknek. Jaj, de mit csináljunk, ha manapság nem úgy dolgozunk, ahogy akarunk?

— Nem bírtam, fiam, — és mentegetőzve szétvetette kezét, halkabba fogta hangját — nem bírtam, no, hisz tudod, hogy dolgoztam, most meg izentek a községházáról, hogy menjek be.

A legény hallgatott egy ideig, aztán kezdett felengedni. A népbizottság az más. Ha oda hívják az embert, akkor menni kell. Akkor nincs kibúvó, de nincs ám.

Aztán idős Faragó a hosszú bajszát igazította s közben beszélt.

— Meg se mondták, hogy miért, csak az izé, a Szokola Ferkó volt itt, hogy híl a szekretár.

Erre már megint semmit sem szólt a legény. De ugyan mit is szólhatna? Vállravetette a vasvillát és egyenest a szalmakazal felé indult. Fáradtan ment. Ott megragadta a vonyogót és tempósan huzigálta a szalmát. Szépjócskán felszúrt a villára, úgy indult vissza. Az apja már elment. Most rámaradt minden munka.

— Azok is, a szépszerelmit, hát mást se tudnak, az emberrel, mint gyereide, menjoda...

Bealjazott. A lovak herét ropogtattak.

A magas gangról a falon át kilátott az utcára. Egy kerékpáros épp akkor hajtott el arra. Eszeveszett gyorsan forogtak a kerekek. Kiscsirkék, libák repültek szerte-széjjel az útból. Nem volt előtte semminek sem maradása. Behemót nagy ember volt a kerékpáros. Ment a község háza felé.

Bacsai Joákim, a szekretár.

Múltak a hetek, hónapok...

Vasárnap este volt és szeptember. Meleg esték, de egy kissé szomorkásak. A határban már minden sárga, s itt-ott már kopasz táblák állnak. Csak kukoricatuskók meredeznek az égnek. Vége a nyárnak, az életnek. Jön a hideg, a fagy, a havazás. És a szobázás. Ezért szomorúak ezek az esték, a szeptemberiek.

Miska az utcán járkált. Csöndesen, lassan. Mindegy merre megy. Mégse. A Jankó kocsmájához sétál. Ott kell lennie az Anicskának. Régen beszélt vele, még a múlt vasárnap, a táncon. Akkor táncolt vele. Tegnap, ahogy a kukoricát törte, látta a tanyán a lányt. Belátni az udvarra. Mikor vizért volt benn s pár szót váltott vele, az olyan zavart lett. El is pirult. Kell, hogy az a lány is szeresse őt. Olyan furcsa. De ha meg szereti, akkor meg miért olyan kurta-furcsa hozzá? Hogyan is kellene kezdeni? Osztán... a multkor is, otthon nagyon összepörölt vele az apja. Szidta, hogy a Jankónál volt táncmuflatságon. Meg hogy többször ne hallja, hogy azzal a Bacsai lánnyal táncol.

Ha lány köll, ott a Körösztyös Piros, az magyar is, meg szép is, meg akar is. A fél falu tudja! — így gondolta tovább a mondanivalóját idősebb Faragó Mhiály, de ezt már csak ki nem mondja! A fia előtt nem!

A baj persze ott volt, hogy a Pirost a Miska sehogysem akarta. Mióta megtudta, — hát persze, hogy megtudta! — hogy a lány mennyire iparkodik tetszeni neki, hát épp azért se kell! Még köszönni is épphogy köszön neki.

Üsse kánya az egézet!

Miska halkán füttyörészni kezdett s befordult az egyik közbe. Oda hallatszott már a zene a Jankó kocsmájából.

De azért bemenni nem, mert a legény.

Megállt az ajtóban, a lépcsőről nézelődött befelé. Fürkészett. Meglátta az Anicskát. Hát tényleg ott van. Táncol, mosolyog, nevetgél. De szépen áll a szeme! Mennyire más már, mint augusztus elején volt. Több mint egy hónapja. Ijedős, félős volt. Most meg mosolygós, beszédes. Csak kicsit még vadóc. De éppen jól áll neki.

Ma este beszélni kell az Anicskával. Minden áron.

De azért lehűtötte magát. Nem szabad bemenni. Az apja, a jó apja mit is szólna. Ne tudjon róla. Majd idővel megbékél. Tán jövőre bő termés lesz, könnyebb élet s addigra majd elfelejti. Jó ő, megérti majd akkor...

Hanem a lánnyal ma mégis beszélni kell.

Lelépett, kettőt-hármat sétált, fordult a kocsmá előtt. Valami eszébe juthatott, mert füttyörészni kezdett s komótos léptekkel eltűnt egy irányba. Utána összecsapott a sötét. Mint a hullámok, ha közük vetnek egy követ.

Az Anicska meg táncolt tovább. De az ajtó felé nézegetett gyakran. Mert az előbb, az előbb, mintha valaki állt volna ott, valaki, aki...

aki ma nagyon hiányzik ezen a táncmulatságon. Pedig tegnap is, a tanyán kérdezte, hová megy táncra. Ő meg nem akarta megmondani.

Igen, tegnap. Mikor a kútnál állt a Miska s az a szép fekete haja a szemébe lógott, legszívesebben odaszaladt volna, hogy hátra simítsa néki. Hogy szépen álljon az a fekete haja. Hogy ne hagyja úgy el magát. De nem tette, mert az talán ki is nevette volna. Biztosan.

Most meg biztos ő volt ott az ajtóban.

A táncnóta után kifutott a lány, mintha csak úgy véletlenül, a csoda tudja mit nézne meg. De ott már nem volt senki, egy-két tízéves gyereken kívül, akik csak leselkedni mernek.

Odabenn megint táncnótát húztak s táncoltak a fiatalok. Szép tangó volt s a muzsikához daloltak is. A legények ittasan, józanul, rekedten, a lányok meg szép, meleg hangon.

„Hibáj, hibáj...”

Igen, gyere, gyere. Ne várass magadra. Gyere, míg melegek a mezők...

Brkics Duskóval táncolt, mind a ketten daloltak. És mind a ketten hívtak valakit. Az Anicska dehogyis a Duskót. Ő, merre jár az ő gondolata mostan?!...

És mikor végetért a táncmulatság, karonfogta Amálkát s iparkodtak hazafelé. A Duskó utánuk lépett s be is érte őket. Csicseregtek, kuncogtak. Az közéjük állt s így mentek egész a nagy keresztségig. Ott az Anicskának le kell fordulnia a tanya felé. Ki, a határnak. Csak megfordult, hátranézett.

És ment pár lépést, futásnak eredt. Eltűnt egy-kettőre.

— Jóéjszakát, holnap elgyüvök hozzád, Amálka, mesélek valamit. Kiért a faluból. Ahol van már a csőszkunyhó, az most üres. Már látni is, süt a hold.

Megbotlott egy göröngyben s megbicsaklott a lába. Kicsit felsziszszent. A fülében még zúgott a zene. A Duskó, az biztos őt akarta elkísérni. De most lemaradt. Jobb így egyedül menni. De mégse. A Miska, a fekete, az... Milyen jó lenne most ketten menni itt a határban. Karonfogni. Át is ölelni. Akkor biztos meg se bicsaklott volna az előbb. Lett volna kihe kapaszkodni. Ő, de furcsa is az ilyen holdvilágos éjjel. Óriásira nőnek az árnyak s olyan kísértetiesek!

Elhagyta a csőszkunyhót.

Holnap megint dolgozni tovább, jönnek a hétköznapok. A Miskát tán egy hétig megint nem látja. De jövő vasárnap biztos eljön a táncra. Bár mondana valamit, bár egy szóval is. Milyen kemény fogása van! A táncon érezte. Olyan, ehh, nem is lehet megmondani.

De az is lehet, hogy holnap megint kukoricát tör s bejön vízért. Akkor, akkor nem bán ő semmit, ő hozzászalad és elsimítja a haját, ha megint a szemébe lóg. Nem bánja, legyen ami lesz. Még az se baj, ha leszakad az ég.

Dúdolni kezdett egy nótát.

Nesz hallatszik.

Visszafordult s látta, vagy tíz lépésre valaki jön utána. A szíve úgy megdobbant, hogy szinte még jobban kidudorította mellét. Egy pillanat alatt szertefoszlott álmodozása. Kijózanodott. Ugyan ki az? Az előbb senki sem jött utána. Ez őt kíséri.

Erre aztán futásnak eredt.

De a követője szintúgy. És szólt is utána.

— Állj meg, Anicska... no, ne félj...

A lány megijedt, s egy pillanatra csak megállt a lába. Ez a Miska hangja. Jaj, mit akar az itt? Jaj, hát gyorsabban, mert mindjárt utóléri. S akkor, jaj, mi lesz?!

De már mögötte dobog a lépte s szinte érzi, hogy nyúl utána.

Akkor lassan megállt.

A legény lihegve utólérte. Elkapta a két karját.

— Ne, ne, mit akar velem?

— Semmit.

— Ne, mit akar maga?

— Hogy ne mondd, hogy maga. Mondd: te.

A lány kihúzta kezét, szabadult volna. Nem lehetett.

— Eresszen el...

— Nem én. Azt már nem.

— De eresszen el.

— Nem a... Anicska, no, nyugodj csak...

Kifáradt a lány. Lihegett, csak úgy hullámzott a melle. A legény meg magához emelte.

A lány csak nyöszörgött, mint a vad mén, ha keménykezü csikós kezebe került, aki betörte. Nyöszörgött, mint aki mindenbe belenyugszik, mert bele kell nyugodni...

Aztán ketten lassan megindultak. Alig szóltak. Csak halkan, mint a fecskék, összecicseregtek. És többet már nem volt göröngyös az út.

Ha volt is. Anicska lába meg nem bicsaklott.

Aki macskát visz a zsákban, az hiába titkolja, takargatja, kitudódik, mert hisz a macska előbb-utóbb elnyávogja magát. A szerelmet is bajos titkolni. Titkos szerelem csak ideig-óráig van, mert hisz a napok, hetek, hónapok múlnak, az emberek meg látnak, néznek, gondolkoznak. És főleg beszélnek. Mert vagy a csósz ismeri föl az embert, majd elejt felőle egy-két szót, — vagy valaki, akinek nem tetszik az egész dolog, gyanakszik és erősen nyomoz utána. Legény, vagy lány. Lehet, hogy épp a Brkics Duskó.

Így aztán kitudódik minden, ha nem is dobszóval hirdetve, de sutogva igenis.

Lassan, egy napon maga a szekretár is tudomást szerzett róla. Először föl is ingerelte nagyon, de azután lecsillapodott. Otthon az Anicskának nem említett semmit, csak egyszerűen a tudtára adta, hogy ezután táncrea a faluba be nem mehet. Ezzel elintézettnek gondolta a dolgot. De nem is telt bele néhány nap, egy este, vacsoránál megakadt a szeme.

Idejében hazaérkezett este, úgy látszik, semmiféle konferencia nem volt a faluban. Október volt, odakinn hideg, de a szobában kellemes idő. Banyakemence melegített, melynek a búbján a vörös macska szundikált. Három ágy volt a szobában, asztal a közepén, székek. Rossz divány is állt a sarokban, amelyiknek a huzatát itt-ott túl kinyomták az elhasznált rugók, máshol meg csunyán horpadozott. Joákim jól tudta, mi hol áll a szobában, a sötétben is otthonosan lépett előre. Fáradtan leült a kemence mellé, a padkára. A kuckóból feléje lesett a négyéves kis Jankó s egyszercsak hirtelen előrelökte jobbkezét s ráijesztett az apjára. Mint a krampusz.

— Ham...

Joákim elrántotta fejét s a kis Jankó gyerekesen felvihogott a félhomályban.

— Hehehe...

Az apát valami régi, jó érzés bizsergette meg. Egy nagyon régi, furcsa érzés. A családi öröm. Elmosolyodott. Lámpát gyújtott. A gyerek megijedt, felismerte az apját. Az előbb, a sötétben azt hitte, az Anicska jött be. Úgy megijedt szegény gyerek, hogy csak pityergésre álló szájjal a kemencének fordult s pici mutatóujjával büntudattal kapargatta a falat. Joákim mosolyogva feléje ment s magához emelte.

— No, gyere már az apádhoz.

És ölébevette a gyereket, beszélt neki. Eleinte szótlan, szégyellős volt kicsi Jankó. Sehogy sem értette ő azzal a kócos kis fejével, ugyan mi van az ő apjával, hogy most ölébe ültette. Ugyan mi történt? Mert ez így még talán sosem volt. Ha az apa hazajött, akkor majdhogy szótlanul evett s utána már ment is. Közben többször elporolta az ő fenekét is. Ezért ő egyáltalán nem szerette, ha az apa hazajött. Akkor se játszani, se beszélni nem lehetett. De most történt valami, hogy az ölébe vette.

Mikor aztán az apja hosszú, hideg ujját kicsi Jankó inge alá dugta a nyakánál, ő úgy nevetett, ficáncolt, mint a csikó. A pirosarcú, életerős gyerek egy ideig bizalmatlanul nézegette az apját, aztán lassan felengedett. Pici ujjával bizonytalanul végigsimította apja stuccolt, tüskés bajszát s mert az megcsiklandozta, kíváncsian nézegette s kuncogott hozzá. Egy ideig hallgatott, aztán az orra alatt megtapogatta az ő bajszának a helyét. Fontoskodva, nagykomoly-kerekre nyitotta szemét:

— Tatko, mikor lesz már nekem is ilyen bajszom?

Joákim elnevette magát. Hogy mit ki nem talál ez a gyerek?! O, ki látott már ilyet? Négyéves gyerek már bajuszt akar! Nédd a, hol bújik ki a szög a zsákból?!

— Ó, ráérsz még, fiam, majd ha megnyősz, akkor lesz neked is bajszod. Addigra még, ajaj, nagyra köll nőni!

A gyerek apja szemébe nézett.

— Akkorára, mint az Anicska?

— Akkorára, meg még nagyobbra is.

Az apja kíváncsian nézte a kicsi Jankót, ugyan hová lyukad ki ezzel a beszéddel.

— De tatko, az Anicskának nincs bajsza. Meg még sok embernek nincs.

A nagy ember majd lefordult a padkáról a nevetéstől. Te gyerek, te gyerek, így megnevettetni az embert!

— No hallod, a lányoknak, meg az asszonyoknak nincs bajszuk. De hogyan is néznének ki bajusszal? — magyarázta Joákim a fiának, míg nagy mutatóujjával piszére nyomta a gyerek orrát. A gyerek megrázta kis fejcskáját, kezével hadonászott.

— De tatko, a Meláná ágyónak is van bajsza, az meg asszony.

Ki tudja meddig tartott volna el ez a beszélgetés, ha a konyhából épp ebben a pillanatban léptek nem hallatszanak. Egyszer csak nyílt az ajtó s a Joákim odanézett. És akkor akadt meg a szeme, de a keze is. Anicska jött be, egy tepsit hozott, benne karikára vágott sültkrumpli és kolbász. És ahogy jött, a szoknyája ide-oda csapódott fejlett testén.

Ezért akadt meg a Joákim szeme.

Egyszerre rádöbrent, hogy ez a lány már fejlett, erős. És hogy ő ezt eddig észre se vette. Az ilyen lánynak már nem lehet megtiltani a táncrajrást, mert... mert itt az ideje s ha tiltják, ha nem... a lányban feltör az élet...

Joákimban ma este felébredt az apa. Egy kis önvádat érzett: míg ő az aktákkal, konferenciákkal bajlódott, elszaladt az idő, s észre se vette,

hogy az ő lánya már egészen asszonyias. És most itt van: egy Faragó Miskát talált magának. Ha idejében észrevette volna, akkor másképp lehetne.

A lány épp olyan, mint az anyja. Fürgén szétrakja a tányérokat, megtörli s ott vár, hogy az asztalhoz üljenek.

Egy-két új ruhát kell venni néki. És férjhez kell adni. Erre hirtelen megint megjédt. Ismét eszébe jutott a pletyka, amit Milica, az elvált asszony mondott néki a multkor. Hogy az a Faragó gyerek... Ezt nem szabad, nem! Anicskának, ja igen, hát... nézni kell egy jóra való legényt.

Ezek a gondolatok összevissza kószáltak agyában s pillanatok alatt végigfutottak benne. Aztán felkelt, csendesen az asztalhoz ment.

— Ej, de jó vacsorát készítettél, lányom!

Anicska büszke is volt, meg szégyelte is magát. Egyszerű lelkivilága nem tudta megérteni apja hirtelen jóságát s még kevésbé, hogyan kell most viselkednie. Ezért inkább hallgatott s kicsi Jankót emelte föl a székre, az asztalnál.

Eszegettek s utána oly jól elbeszélgettek, oly szépen, hogy talán még sosem volt ilyen szép ebben a kis, fehérre meszelt szobában.

Mikor lefeküdtek, Joákim igen sokáig nem bírt elaludni. Gondolkodott a lányáról, aki már pártába való, a kicsi Jankóról, aki vasgyűrű, aztán meg sorban felvonultak előtte a legények, akik közül valamelyik veje lehet. A Rádó, a Miron, a Duskó, a Milán, a Rackó... s akkor hirtelen egy feketehajú, kemény legény nézett vele farkasszemet. A Faragó Miska. Joákim megmozdult az ágyban s az megcsikordult. Ideges lett. Ennek a legénynek a képe úgy jár ide ma este, mint egy kísértet! Azt már nem, a kutyafáját, magyar vagy német az ő veje nem lesz!

Vagy jó percig egyáltalán semmit sem gondolt. Aztán lehangolta az előbbi nyugtalansága. Nem kellett volna így felidegesedni ezen. Hisz szép, nagy lánya van már, aki épp olyan, mint az anyja. Mint az Iréna, az ő szép felesége, akit a német katonák az istállóajtóban löttek agyon, míg ő honvéd-munkaszolgálatos volt. Amíg dolgozott nekik. Agyonlőtték, mert nem akarta odaadni az egyedüli, béresi vagyonukat, a két gebe lovat. Elfolyt a jó szívének a vére. És a lovakat gyöngé testén vezették át. Fejére lépett a ló, úgy lehet épp arra a mosolygós szájára.

Hát el lehet ezt felejteni?

Az ember megfőtt, megfagyott abban a barnássárga egyenruhában. Fronton lövészárkot ásni. Fegyver nélkül tűzbe menni. Három esztendeig csak bújni, mászni, mint az egér a macska elől. És végre hazakerülni szép reménnyel, hisz otthon meleg van, tűz a szobában, meg ágy, meg asszony...

És otthon pusztá vár, meg az öregapjuknál két árva.

El lehet ezt felejteni?

A szekretár meg sem moccant az ágyban, a szemei tüzeltek a sötétben. Mintha ezernyi embernek akarná bizonygatni igazát, szinte szónokolt önmagában.

Ezek a magyarok, ezek nem voltak képesek megvédeni az asszonyát, míg ő az egyenruhát viselte. Hát nem védték meg! Vajjon meg lehet ezt bocsátani?

És most még jobban kimeresztette szemét, összeharapta száját, kirántotta a dunyha alól a kezét és ökölbe szorította.

De lassan-lassan elfásult. Kimerítette az előbbi tusa, s most izzadt. Jó félóra mulva ismét felengedett. Igaz, vannak itt a faluban jó magya-

rok. Szegény munkásemberek, mint a Péter Antal, meg parasztok is, mint a Berecz János, meg még többen. Székely Gábor...

Félálmban megszóvalta a fejét. Ellenkezett. Az ő lánya mégse lesz magyar felesége. Pláne egy olyan gazdalegényé, mint a Faragó Miska. Nem, nem.

És mire tavasz lesz, magas fű a legelőn, meg hatalmas labdaként piroslik a pünkösdirózsa, lakodalom lesz a tanyán...

Ekkor kisimult az arca, elaludt.

Arra ébredt, hogy kegyetlenül köhög. Könny lepte el a szemét, azt letörölte. Mikor kinézett az ablakon, látta, világosodik. Fel kell kelni. Az Anicska már kinn szorgoskodik. Csörög a konyhában a fűtésre behozott szár.

Még belebújt a nadrágba, megborzongatta a hideg. Gyorsan kapkodott. Rendtelenség volt a szobában. Ruhadarabok a székeken, az ágynemű összevissza dobálva az ágyon. Az asztalon morzsa volt, meg egy darab kenyér. Joákim fogta a kenyeret, ledobta a padlóra, a macskának. Az megszagolta s otthagya.

— A kutya teremtéseit a finnyásának, még ez sem tetszik?

És kirúgta a macskát a szobából.

Míg mosakodott, eszébe jutott, hogy iparkodni kell, mert van elég munka a Népbizottságban. Elő kell készíteni a sertés-, azaz a húsbeszolgáltatást.

— Lányom, hozz enni.

Az már késen várta, csak szólni kellett érte. Anicska be is jött, meg ki is ment s a Joákim jóformán tudomást sem szerzett róla. Igen belemerült a húsbeszolgáltatás problémáiba. A multkor is a járásban Pérics Rádót dicsérték meg a búzabeszolgáltatásért, mert hogy az ő falujában 123 százalékban sikerült. Ő ügyes szekretár, meg tudja győzni a népet a beszolgáltatás fontosságáról. Igaz is, mert az újság is megírta és a Pérics Rádó nevét is kiírta. Dehát könnyű a Pérics Rádónak, ő kibeszél mindenkint, ő tanító volt, tanult ember, megfelel mindenkinek. Majd meglátnám mit tenne ezekkel a furfangos kulákokkal, ha csak négy elemije lenne. No az is igaz, Márkus András is napszámosemberből lett szekretár, oszt mégis boldogul a falujában. A legtöbb önkéntes rohammunkásorát az ő falujában adta a nép.

Most aztán a húsbeszolgáltatásnál elsőnek kell lenni. Ha azok 125 százalékot, akkor mi százharmincat és kész! Tán csak sikerül.

Még egy falatot levágott a kenyérből, aztán az asztalra dobta a kést. Fogta télikabátját s elindult. A konyha küszöbén megállt s hátra se nézve mondta.

— Egy óra körül kész legyen az ebéd oszt többet főzz, mert lehet, hogy nem egyedül jövök.

Ezzel zsebredugta kezét s kilépett az udvarra. Nemsokára hallatszott, hogy bécsapja a léckaput.

Anicska odaballagott, ahol az előbb az apja állt, s köténye alá rejtette kezét. Hideg van. A lány az ajtófélfának támasztotta fejét, nézett az apja után. Ugyan ki értené meg az embereket? Az este oly szép volt minden, most meg megint szürke. Még lehet érteni az embert? Szegényke sehogysem tudott eligazodni ezen a kérdésen. Nem tudta ő, hogy vannak emberek, akik olyanok, amilyenekké a hangulat formálja őket.

Csak állt az ajtóban s nézelődött.

Azon a reggelen már dér lepte el a mezőket.